

Taal van de Stad®: vanzelfsprekend?

Als de ene hand de andere wast, worden ze beide schoon

Inleiding
Wat is Taal van de Stad®?
Samenwerking
Succes
Toegevoegde waarde
"Taal van de Stad® functioneert als de garderobekast van een elegante vrouw"
"Taal van de Stad® moet de moedertaal van onze organisatie zijn"
De standaardprocedure
De systematiek van de openbare ruimte
De elementencatalogus
Kengetallen
Beheer van Taal van de Stad®

Inleiding

De openbare ruimte is voortdurend aan wijzigingen onderhevig. Veranderend gebruik door de jaren heen maakt dat ontwerpen van decennia geleden nu niet meer voldoen aan alle eisen van de gebruiker. Inrichting, herinrichting, revitalisering, aanleg kabels en leidingen, verkeersremmende voorzieningen, wijzigingen in wettelijke kaders voor beheer, enzovoort. Allemaal aspecten die maken dat de kwaliteit van de openbare ruimte moeilijk in stand te houden is. Maar wat is die kwaliteit? Wat willen we instandhouden? En voor welke prijs? Veelal staat de beheerder voor het dilemma 'welke heer te dienen'. De ontwerper en stedenbouwkundige, de gebruiker (bewoner, ondernemer, bezoeker, hulpverleningsdiensten, enzovoort), de politiek of de portemonnee? Is het wel de taak van de beheerder alleen?

In veel organisaties wordt samengewerkt tussen ontwerpende, realiserende en beherende disciplines. Deze samenwerking verloopt desondanks vaak stroef en leidt regelmatig tot problemen in de openbare ruimte. Problemen voor de gebruiker die op het bordje komen van de beheerder. Beheerbewust ontwerpen en ontwerpbeheer is een veelgehoorde kreet. Maar hoe organiseer je dit? Hiervoor is Taal van de Stad® ontwikkeld.

Wat is Taal van de Stad®?

Taal van de Stad® is een samenwerkingsproject tussen de disciplines ontwikkeling (ontwerp), realisatie en beheer. Om deze disciplines beter op elkaar af te stemmen, misverstanden te voorkomen en onduidelijke communicatie uit te bannen wordt binnen het project een basistaal ontwikkeld. Voor het gezamenlijk realiseren van één product, namelijk een duurzaam functionerende openbare ruimte met afgesproken kwaliteit, is die basistaal essentieel.

Om het spreken van deze ene taal te realiseren kunnen verschillende instrumenten worden ontwikkeld en gebruikt:

- In de standaardprocedure staat wat er wel of niet gedaan wordt in een bepaalde fase van een project en door wie. Dit betreft afspraken over o.a. de te gebruiken materialen, leverdata enzovoort. Iedere fase wordt afgesloten met een besluit.
- Onderdeel twee is de systematiek van de openbare ruimte, waarin bijvoorbeeld verschillende soorten woongebieden, buitengebieden, bedrijventerreinen enzovoort vertaald worden naar een kaart.
- Verder ontwikkelen we een database voor kengetallen. Hoe meer details bekend zijn, hoe beter en eerder het kostenplaatje compleet is.
- Onderdeel vier is de elementencatalogus, een database met standaardelementen, -details en -profielen. Hierin komen bijvoorbeeld alle materialen waaruit ontwerpers, in overleg met beheerders, kunnen kiezen. Van stoepbandjes tot bankjes en van klinkers tot boomsoorten. Bij de samenstelling houden we rekening met wat er al is en dit vullen we aan. Geen keurslijf, maar een royale keuze uit materialen die passen bij het karakter van een stad.

Samenwerking

Ontwerpers werken ideeën uit. De ontwerper doorziet en voorziet daarbij de beheerconsequenties van een ontwerp in relatie tot de gewenste kwaliteit in het ontwerpgebied. Beheerders doorzien en voorzien de consequenties van de toepassing van een kwalitatief en kwantitatief beheerregime t.o.v. het ontwerp en hebben daardoor invloed op de authenticiteit van het ontwerp. De beheerder zorgt ervoor dat ontwerpen decennia lang meekunnen. Samenwerken komt dus beide partijen ten goede.

Het is een bewustwording van de mogelijkheden en onmogelijkheden van beide disciplines: Ontwerpers en beheerders moeten vanaf het prille begin als het ware elkaars 'taal' spreken. Door Taal van de Stad® leren zij dit. Natuurlijk werken de ontwikkel- en beheerdisciplines al samen. De meerwaarde van Taal van de Stad® is nu dat wederzijdse kennis en gezamenlijke afspraken ook worden vastgelegd. Het resultaat is dat de ontwerpen in de toekomst behouden blijven en het onderhoud beter beheer(s)baar is.

Succes

Taal van de Stad® wordt sinds 2 jaar ontwikkeld en geïmplementeerd in Breda. Het is nu al een groot succes. Door de koppeling van administratieve bestanden aan geografische bestanden is de informatie voor velen toegankelijk. Daardoor kunnen projecten beter en sneller worden gerealiseerd. Sturingsinformatie wordt eenduidiger, ontwerpen worden beter beheer(s)baar en kosten worden laag gehouden.

Processen worden dus veel efficiënter en effectiever doorlopen, de duurzaamheid van de openbare ruimte neemt toe en de identiteit van Breda wordt duidelijker.

Wat is er in Breda gebeurd?

Toegevoegde waarde

De kern van Taal van de Stad® ligt voor Bergiet Drummen, directeur Grondbedrijf, Economische Zaken en Projectmanagement van de gemeente Breda, in het creëren van meer duidelijkheid. "Voorheen kon voor de afdelingen zelf en dus ook voor anderen onduidelijk blijven wat precies van hen werd verwacht. Wat moet eerst, wat moet later? Een ontwerp werd daardoor soms wel tien keer overgedaan, omdat niet tijdig alle knelpunten en belangen waren meegenomen. Evenmin konden we elkaar duidelijk maken welke kwaliteit we wilden realiseren of die benoemen in woorden waarbij we elkaar verstonden. Zo konden gemakkelijk heel verschillende beelden naast elkaar blijven bestaan over de noodzakelijke kwaliteit van een gebied."

Drummen heeft voor zichzelf de doelstelling gesteld om 20% efficiënter te gaan werken. "Door Taal van de Stad® kan dat lukken, omdat nu in elk geval duidelijk is wie waarvoor verantwoordelijk is en wie welk product maakt. Bovendien weten we wie opdrachtnemer

en opdrachtgever zijn, wie in welke verhouding tot de andere partij staat. Oftewel: wie de baas is. Het voordeel daarvan is dat al in een vroeg stadium van de projectontwikkeling gediscussieerd kan worden over de gewenste opbrengst van de grond, de verhouding dure – goedkopere woningen, de kwaliteit van bouwmaterialen, enzovoort. Kortom, wat mag een plan kosten? En welk budget is er voor de openbare ruimte? Als je dergelijke kaders niet vooraf bepaalt met elkaar, moet je tussentijds voortdurend je plannen bijstellen of kom je achteraf in de financiële problemen.

Een aardig voorbeeld is de wijk Kroeten in Breda. Daar was in een waterpartij een eiland ontworpen, dat met bruggen aan de vaste oever verbonden was. Die bruggen waren echter nogal kostbaar. Door het eiland een kwartslag te draaien, konden kortere en goedkopere bruggen worden gebruikt. Dit soort oplossingen borrelen gemakkelijker naar boven in een projectgroep waar alle disciplines in vertegenwoordigd zijn. Het is dan niet alleen een kwestie van samen werken, maar ook van samen verantwoordelijk zijn om binnen een afgesproken budget iets moois te maken dat ook nog goed beheerd kan worden in de toekomst. In zo'n pro-actief proces gaan creativiteit, kostenbewaking en efficiënt werken hand in hand."

Het verhaal van de wijk Kroeten illustreert volgens Drummen de absolute meerwaarde van Taal van de Stad®. Taal van de Stad® stroomlijnt processen en biedt duidelijke afspraken en kaders om op het goede moment in de projectontwikkeling de juiste discussies te voeren.

"Taal van de Stad® functioneert als de garderobekast van een elegante vrouw"

Één van de andere grondleggers voor Taal van de Stad® in de gemeente Breda is de voormalig directeur van de directie Stadsontwikkeling, Ton Hartman. Ook reikt voor hem het project een stuk verder dan de muren van het stadskantoor. "In eerste instantie draagt Taal van de Stad® natuurlijk bij aan een betere communicatie en werkwijze tussen ontwerpers, uitvoerders en beheerders. Maar daarnaast zorgt het ervoor dat er een nauwer verband komt tussen de identiteit en imago van de stad Breda. Het is van groot belang dat wij het intern eens zijn over het gewenste karakter van Breda en dat we dat vervolgens naar buiten uitstralen. Ik denk daarbij aan

een elegante, sfeervolle en veilige stad die goed onderhouden wordt. Als die identiteit door buitenstaanders herkend wordt, doen wij ons werk goed."

Ook Hartman heeft reeds ervaren welke voordelen Taal van de Stad® met zich meebrengt. "Je ziet dat er vanaf het begin van een project tot ver na de realisatie ervan een uitwisseling is van argumenten en ervaringen. Behalve dat er een prettiger werkklimaat is ontstaan, levert de samenwerking ook, of misschien wel bovenal, een beter product tegen vaak lagere kosten."

Voor Ton Hartman is het zonneklaar dat Taal van de Stad® een sterke bijdrage kan leveren aan de image building van een stad als Breda. "Als er consensus bestaat over hoe we Breda eruit willen laten zien, kun je dat beeld uitdragen en zullen bezoekers en ondernemers die hier hun bedrijf willen vestigen dat ook herkennen en waarderen. Ontwerpers en beheerders beschouwen het gegeven dat Breda er goed verzorgd en sfeer vol uitziet als hun Taal van de Stad. Als dat vertaald wordt naar de praktische uitvoering, krijg je na enige tijd een stad die ook daadwerkelijk sfeer vol en goed verzorgd is. Dat heeft vervolgens gunstige gevolgen voor het welbevinden en het veiligheidsgevoel van burgers en bezoekers, want in een mooie en opgeruimde stad voel je je meestal gauw op je gemak. Zo verkrijgt Breda het imago dat ze wenst, en niet onbelangrijk: burgers en bedrijven die tevreden en op den duur trots zijn op de kwaliteit van hun woon- cq vestigingsplaats."

Hartman koppelt Taal van de Stad® graag aan de hoge ambities van Breda. "De laatste jaren hebben we te maken met veel grootschalige ontwikkelingen die Breda op de nationale en zelfs internationale kaart zetten. Ingrijpende projecten als de terugkeer van het water in de binnenstad en de herinrichting van de Spoorzone met een HSL-aansluiting bieden extra kansen om er iets moois van te maken. Daar kan de stad decennialang van profiteren. Voor Bredanaars liggen er nieuwe mogelijkheden en omgekeerd zullen bezoekers en bedrijven gemakkelijker de weg naar Breda vinden. Met Taal van de Stad® kun je ervoor zorgen dat er al vanaf de ontwerpfase niet alleen rekening wordt gehouden met de gewenste uitstraling, maar ook met de lange tijd dat alles beheerd en onderhouden moet worden. Voor opzet, inrichting en materiaalkeuze moet je dus samen aan de slag."

"Taal van de Stad® moet de moedertaal van onze organisatie zijn"

Voor Gertjan Endedijk, directeur van de directie Buitenruimte van de gemeente Breda, is Taal van de Stad® vooral een manier om samenwerken te bevorderen. "In feite gaat het erom dat medewerkers van verschillende diensten en afdelingen inzien dat er een gezamenlijk belang ligt in een goede kwalitatieve opzet, inrichting en beheer van de openbare ruimte. In dat inzicht ervaar je elkaars rol niet als bemoeienis, maar ontstaat er juist waardering voor elkaars werk. Ik gebruik in dat verband graag de vergelijking met de volmaakte estafetteploeg. Daarbij is niet het correct overgeven van het estafettestokje het belangrijkste, maar de totale teamprestatie. Als ontwerpers van een gemeentelijk project aan het eind van hun werkzaamheden alleen het stokje

overgeven aan de beheerders, kun je niet spreken van een goede samenwerking. De manier waarop iets wordt ontworpen en met welke materialen dat gebeurt, heeft namelijk erg veel invloed op de kwaliteit van het beheer. Vergeet niet dat de levensduur van de ontwerpfase hooguit één tot twee jaar is, terwijl voor het beheer met een periode van soms wel 80 jaar wordt gerekend. Als je bij de planontwikkeling dus van meet af aan rekening houdt met de mate waarin iets onderhouden kan worden en met de kosten die dat met zich meebrengt, vermijd je dat binnen de kortste tijd verloedering optreedt waar niemand op zit te wachten."

Derhalve is het logisch dat de verschillende disciplines in een zo vroeg mogelijk stadium met elkaar aan tafel gaan en meedenken over de invulling van plannen. Om echter goed te kunnen samenwerken is volgens Endedijk nog meer nodig: "Beheerbewust ontwerpen en ontwerp-bewust beheren zijn in dit proces sleutelbegrippen. Dat betekent dat je elkaars werk en deskundigheid goed kent en respecteert. Een beheerder moet begrijpen wat een ontwerper doet en hoe die denkt, en omgekeerd moet een ontwerper beseffen wat er allemaal bij beheer komt kijken. Als je het eindproduct voor gebruikers (burgers, bedrijven, winkeliers, bezoekers, etc.) gedurende lange tijd zo goed mogelijk wilt maken, moet je bereid zijn in elkaar te investeren."

Al snel werd duidelijk dat in de gemeentelijke organisatie de medewerkers van de verschillende disciplines op veel punten een verschillende taal spraken. Zo verstaat de ontwerper onder een woonomgeving vaak iets anders dan een beheerder. Door deze miscommunicatie ontstond de behoefte aan één taal. De metafoer Taal van de Stad slaat niet alleen op een intern proces binnen de ambtelijke organisatie, maar heeft ook te maken met alles wat

zich in de openbare ruimte bevindt. Hoe ziet een stad of dorp eruit, nu en in de toekomst? En hoe zorgen we er samen voor dat ontwerpen decennia lang meekunnen? Met als steeds terugkerende vraag: hoe hoog moet de kwaliteit van de openbare ruimte zijn? Taal van de Stad® is een methode waarbij ontwerp, realisatie en beheer zowel inhoudelijk als procesmatig op één lijn worden gezet. Daardoor blijven ontwerpen in de toekomst behouden en is het onderhoud beheersbaar. Het project zorgt intern vaak voor een cultuuromslag en draagt ertoe bij dat medewerkers met verschillende functies en verantwoordelijkheden sneller de mogelijkheden en onmogelijkheden doorhebben.

De standaardprocedure

Wijzigingen in de openbare ruimte komen veelal projectmatig tot stand. Binnen veel organisaties wordt projectmatig gewerkt. De fases zijn vastgelegd en zelfs de bijbehorende producten per fase zijn omschreven. Toch bestaat vaak veel onduidelijkheid over wie nu wat moet doen en wanneer.

In de standaardprocedure is systematisch vastgelegd wat alle partijen die betrokken zijn bij de inrichting van de openbare ruimte in een bepaalde fase van een project doen. Iedere fase wordt afgesloten met een besluit met bijbehorend product.

De standaardprocedure komt tot stand in nauw overleg met alle disciplines. Dit overleg vindt plenair plaats waarbij eerst aan eenieder ruimte wordt geboden om problemen te ventileren. Door dit plenair te doen ontstaat geleidelijk meer begrip over onduidelijkheden en bereidheid om compromissen te sluiten.

De standaardprocedure moet worden opgesteld en vastgesteld in het management van alle betrokken disciplines.

De procedure wordt vertaald naar een 'placemat'. In deze placemat kan plaats worden geboden aan de basispartijen, de partijen die bij elk project betrokken zijn: ruimtelijke ordening, ingenieursbureau, beheer, landmeten (geo-informatie) en communicatie. Natuurlijk kunnen andere specifieke disciplines als milieu, veiligheid, brandweer en welzijn aanschuiven.

Projectfase	Inhoud fase	Product: Taak: (met dekking) Besluit van minimaal:	Ruimtelijke Ordening	Ingenieursbureau Breda (IBB)	Beheer (gidsfunctie gebieds- manager DSB)	Landmeten & Geo	Communicatie intern en extern (taak manager)
Initiatief	Aanleiding aangeven	• Startnotitie • Manager RMCE/DSB • MT/RMCE, MT/DSB	Wensbeeld		Info over huidige staat van de drie elementen (groen, blauw en grijs), gebruik en beheerswijze		Met districtsmanager, gebiedsmanager, budget- houder en wijk- of dorps- raad
Definitie	Marsroute uitzet- ten rest project	• Projectdefinitie • Manager RMCE/DSB • College	Globaal programma van eisen opstellen, offerte ontwikkeltraject	Offerte ontwikkeltraject	Globale eisen aangeven voor ontwikkeling, offerte ontwikkeltraject	Matenplan versie 0 inventariseren (geometrie- sche) uitgangspunten, O-situatie en plangebied vastleggen	Met alle afdelingen die inbreng hebben: Wijk- of dorpsraad, evt. klankbordgroep instellen
Programma	Wat gaan we maken?	• Programma van eisen • Manager RMCE/DSB • Projectgroep	Programma van eisen	Programma van Eisen	Programma van Eisen	Plangebied vastleggen	Projectgroep. Bvt. met klankbordgroep
VO	Voorlopig Ontwerp	• Voorlopig Ontwerp • Manager RMCE/DSB • College	Voorlopig Ontwerp Planologische toets	Raming en advies over Voorlopig Ontwerp, VO tracé-overeenkomst, Plan van aanpak realisatie	Toets, zowel technisch, als functioneel en financieel Globaal beheerplan Indicatie haalbaarheid vergunningen	Controle VO aan maten- plan (met name begren- zing openbaar gebied met (toekomstig) particulier eigendom)	Projectgroep Via het college consultatie/inspraak
DO	Definitief Ontwerp	• Definitief Ontwerp • Manager RMCE/DSB • College	Definitief Ontwerp Planologische toets	Raming en advies over Definitief Ontwerp, DO tracé-overeenkomst, Plan van aanpak realisatie	Toets, zowel technisch, als functioneel en financieel Beheerplan Indicatie haalbaarheid vergunningen	Controle DO aan maten- plan (met name begren- zing openbaar gebied met (toekomstig) particulier eigendom)	Projectgroep en insprekers besluit mededelen
Voorbereiding	Bestekken en vergunningen	• Bestek gereed, vergun- ningen verleend, werk aanbesteed en gegund • IBB	Aanvragen kap-, aanleg- vergunningen, verkeers- en onttrekkingsbesluit. Controle of bestekken overeenstemmen met Definitief Ontwerp	Aanvragen tijdelijke vergunningen, bouwver- gunningen en ontheffing Waterschap, Hoogheem- raadschap. Opstellen bestekken, aanbesteden en gunning werk	Controle of bestekken overeenstemmen met DO Indien nodig vooropname openbaar gebied	MPL aanpassen en aanvul- len t.b.v. bouwrijp maken. Fase wordt afgesloten met vaststellen MPL v2 voorzien van meetlijnen ten behoeve van uitzetten	Projectgroep
Realisatie (incl. nazorg)	Uitvoeren van het werk	• Opgeleverd werk dat is overgedragen aan B&P. • IBB • IBB/B&P	Voorcontrole bij op te leveren werk	Uitvoeren werk, controle- ren oplevering, overdracht aan Beheer	Voorcontrole bij op te leveren werk	Iteratief: aanpassen MPL aan bouwplannen en detail- verkaveling tot eindopleve- ring. Uitzetwerk 'op afroep'	Buurt informeren over werkzaamheden (taak IBB) Projectgroep
Beheer	Evaluatie en beheer	Evaluatieverslag, afsluiten project (Manager RMCE/DSB) project en permanent beheer (B&P)	Meewerken aan evaluatie	Meewerken aan evaluatie	Meewerken aan evaluatie en verzorgen beheer	Evaluatie en procesverbetering Eindstatie inmeten	Projectgroep

De placemat wordt vervolgens vertaald naar een digitaal product. Dit product biedt de volgende aanvullende mogelijkheden:

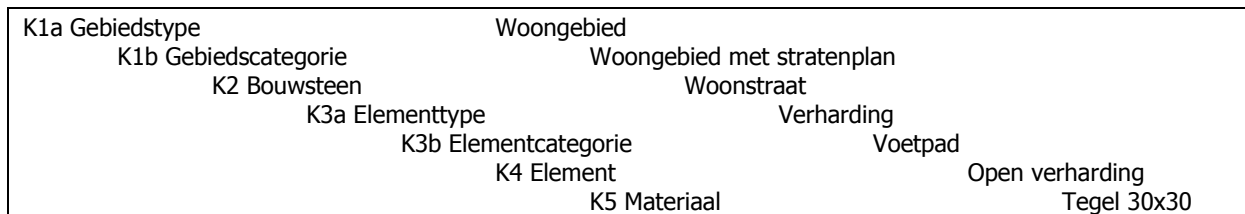
- De opdrachtgever kan eenvoudig en snel informatie over zijn projecten krijgen omtrent voortgang;
- De disciplines kunnen meer informatie kwijt;
- De disciplines kunnen duidelijk maken welke checks uitgevoerd moeten worden (al dan niet verplicht);
- De projectorganisatie kan een projectdossier en projectarchief vormen aan de hand van de standaardprocedure;
- De toegang tot bestanden kan geautoriseerd worden;
- Andere disciplines kunnen worden opgenomen worden in de standaardprocedure.

Door deze digitale versie te gebruiken als het tool voor (her-)inrichtingsprojecten in de openbare ruimte wordt het mogelijk voor opdrachtgevers snel informatie te krijgen over de stand van zaken van projecten, kunnen projectmedewerkers informatie eenduidig opslaan in de informatieboom (voor eenieder traceerbaar), heeft een projectmanager een leidraad waarvan iedereen op de hoogte is, vinden minder projectbijeenkomsten plaats voor de basisaspecten van projecten. Hierdoor ontstaat dus ruimte voor creativiteit en discussie over zaken die de kwaliteit van de openbare ruimte naar een hoger niveau kunnen tillen.

De systematiek van de openbare ruimte

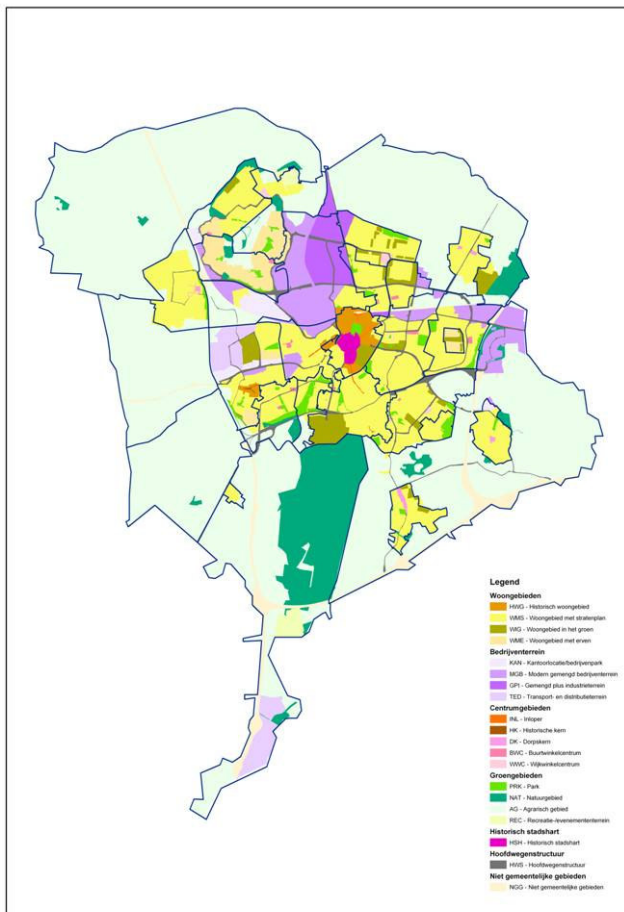
De systematiek van de openbare ruimte is feitelijk het woordenboek van Taal van de Stad®. Hierin wordt beschreven op verschillende niveaus welke onderdelen worden onderscheiden. De opbouw van de systematiek is te vergelijken met het dalen van een helikopter. Op grote hoogte zie je in een stad verschillende soorten gebieden zoals woongebieden, bedrijventerreinen en het stadshart. Iets lager kun je al meer detail herkennen van een gebied. Het bedrijventerrein is bijvoorbeeld een transport- en distributierrein. Nog lager kun je op straatniveau functies onderscheiden als woon- of winkelstraat. Zo doordalend kom je uiteindelijk uit bij je materialen.

Schematisch kan het er als volgt uitzien:

De onderscheiden functionaliteiten komen voort uit eerder vastgesteld beleid (verkeersplannen, beheerbeleid, ruimtelijke structuurvisies, e.d.) en beheerapplicaties. De hiaten worden in onderling overleg opgevuld. Dit geheel is niet star maar naar mate je op een hoger abstractieniveau komt zal de mutatiesnelheid snel afnemen.

Op de hoogste niveaus kunnen de verschillende functionaliteiten letterlijk in kaart worden gebracht. De exacte grenzen van bijvoorbeeld woongebieden en winkelstraten kunnen worden vastgesteld. Deze twee lagen werken

binnen Taal van de Stad® als een soort kapstok waaraan 'jassen' kunnen worden gehangen als elementen, details, profielen en kengetallen.

Deze kapstok is vervolgens natuurlijk ook uitgangspunt voor het beheer.

Als kaartgegevens beschikbaar worden gesteld, wordt het voor verschillende disciplines duidelijk wat de gezamenlijke definities zijn voor de identiteit van de openbare ruimte waarin binnen een gemeente wordt gewerkt.

Als nu ook andere geografisch te koppelen informatie beschikbaar gesteld kan worden (luchtfoto's, kwaliteit verharding, groen, bomen, riool, milieu, hoogtes, enzovoort), wordt veel sneller projectrelevante informatie gedeeld.

De hoogtegegevens van putten in het rioolbeheersysteem bieden belangrijke aanknopingspunten voor de ontwerper maar ook voor een ingenieursbureau. In het verdere verloop van het proces kunnen dus dubbels worden voorkomen (meerdere malen projecten inmeten).

De elementencatalogus

Deskundigen van het ontwerp bureau, het ingenieursbureau en de beheerder geven in een aantal werkgroepen de elementencatalogus vorm. Het gaat daarbij om bestratingen, groen en ecologie, water en riolering, verkeersvoorzieningen en tenslotte straatmeubilair. Het ultieme doel is die materialen en elementen die de verschillende disciplines gezamenlijk willen gebruiken in een gemeente vast te leggen. Onderdelen waar één of meerdere disciplines zich niet in kunnen vinden komen vooralsnog niet in de elementencatalogus.

Samen bepalen zij hoe de elementencatalogus wordt gevuld. Welke elementen kunnen in de gemeente worden gebruikt. Een aanwezig moederbestek kan hiervoor al een stevige basis bieden.

Maar misschien nog wel belangrijker is de vraag: waar mogen de elementen standaard worden gebruikt en waar niet.

De kapstok van de systematiek biedt hierbij uitkomst. De gedachtegang bij Taal van de Stad® is daarbij dat een bepaald materiaal standaard kan zijn voor de ene functie maar bijzonder bij de andere. Een voorbeeld hiervan is een natuurstenen band die standaard toepasbaar is in historische woongebieden maar bijzonder in woongebieden met stratenplan. Als een element dus niet voorkomt in de elementencatalogus bij een bepaalde functie, is hierover altijd overleg noodzakelijk. Voor standaardelementen is dit dus meestal niet het geval.

De database van de elementencatalogus is ook te gebruiken om standaarddetails (hoe plaats ik elementen in de openbare ruimte), standaardprofielen en constructies op te slaan. Het is in de digitale versie mogelijk om op elk niveau visuele informatie op te slaan.

De elementencatalogus is een dynamisch instrument. Iedereen kan concept-aanpassingen en wijzigingen voorstellen. Deze kunnen gaan over nieuw materiaal of element, nieuwe constructies, fouten, enzovoort.

Belangrijk is de elementencatalogus actueel te houden zodat iedereen daar zijn voordeel mee kan blijven doen.

Kengetallen

Het doel van het product kengetallen is om in een vroeg stadium van een project inzichtelijk te maken wat een inrichtingsproject bij ontwikkeling/ ontwerp, aanleg en in de beheerfase gaat kosten. Hierdoor kunnen ontwerpconsequenties tot in de beheerfase inzichtelijk gemaakt worden. Hiermee wordt duidelijk dat ontwerp, realisatie en beheer niet los van elkaar gezien kunnen worden.

In de eerste fase buigt een multidisciplinaire werkgroep zich over nut en noodzaak van de uitwerking van kengetallen. Dit leidt tot een matrix waarin aangegeven staat op welke momenten van de standaardprocedure financiële vragen (mogen) komen over de kosten van een project. Daarbij wordt onderscheid gemaakt in kengetallen voor:

- de ontwikkeling (wat kosten de voorbereidende werkzaamheden van een inrichtingsproject tot aan de daadwerkelijke uitvoering van het project?);
- de aanleg (wat kost het om een project uit te voeren vanaf het moment van aanbesteding?) en
- het beheer (wat kost uiteindelijk het beheer van een inrichtingsproject?).

Bij de opzet om te komen tot kengetallen wordt uitgegaan van 'zuivere' kengetallen. Dat wil zeggen kengetallen waarbij nog geen rekening is gehouden met projectspecifieke kosten zoals aanbestedingsvoordelen, archeologisch onderzoek, bodemonderzoek, ondergrond (klei of zand), inspraak, risico's, enzovoort. Deze kosten worden niet als opslagpercentage in het kengetal meegenomen maar apart onder de streep benoemd. Dit is noodzakelijk gebleken om onnodige discussie over afgegeven ramingen te voorkomen.

Vervolgens wordt in de tweede fase in werkgroepen gewerkt aan het daadwerkelijk opstellen van kengetallen: voor aanleg en beheer. De werkgroep aanleg hangt de kengetallen (als een jas) aan de standaardprofielen van een weg. Al in een vroeg stadium van een project kan het financiële plaatje worden gemaakt. Ook kunnen vragen over wat kost een m² woonstraat of woongebied met erven beantwoord worden.

De werkgroep beheer benoemt alle beheeractiviteiten met bijbehorende kosten per elementtype (openbaar groen, verharding) en daaraan normatieve kengetallen gekoppeld. Ook hier geldt dat in een vroeg stadium van een project de beheerkosten kunnen worden geduid om gebieds- en bouwsteenniveau. In de VO-/ DO-fase kunnen de beheerkosten op een meer gedetailleerde manier inzichtelijk worden gemaakt.

Als gebruik wordt gemaakt van kengetallen levert dit altijd ramingen op. Dit betekent natuurlijk dat er afwijkingen mogelijk zijn van de werkelijke kosten. Hoe verder je komt in het project, hoe meer detailinformatie beschikbaar is en hoe kleiner de uiteindelijke afwijking zal worden. Na de opzet van een database met kengetallen zal een geruime periode moeten worden gebruikt om de kengetallen te toetsen. Ook is de informatie voor slechts enkelen beschikbaar omdat het vaak om gevoelige informatie gaat waar externe partijen zeer in zijn geïnteresseerd.

Beheer van Taal van de Stad®

Natuurlijk moet elk nieuw product goed geïmplementeerd en beheerd worden. Hiervoor kunnen trainingen worden georganiseerd. Deze opleidingsdagen worden gegeven aan medewerkers die in hun dagelijkse werk te maken hebben met Taal van de Stad®. Dit betreft projectmanagers, projectleiders, beheerders, ontwerpers, verkeerskundigen, bestekschrijvers, directievoerders, communicatiedeskundigen, enzovoorts. Maar ook opdrachtgevers (voornamelijk managers op afdelings- en directieniveau) moeten worden getraind in Taal van de Stad®.

Daarnaast is voor het beheren van de producten van Taal van de Stad® een beheerorganisatie aan te bevelen. Elk instrument moet in stand worden gehouden. Betrek bij dit beheer de managers en medewerkers van betrokken disciplines. Zorg tevens dat de totale gang van zaken rond Taal van de Stad® bewaakt wordt. Om nieuwe bureaucratie te voorkomen wordt geadviseerd de frequentie van overleg laag te houden; mutaties kunnen veelal digitaal worden afgewerkt. Toch zal vooral in het begin een vinger aan de pols moeten worden gehouden. Oude dialecten blijven immers lang bestaan. Dat mag ook, maar bij communicatie tussen de verschillende disciplines wordt slechts één taal geaccepteerd:

Taal van de Stad®